

Thule Drilling og Anders-Ivar Olsen

Metoderapport til SKUP 2010

Kjetil Sæter, Dagens Næringsliv

- Ulovlig salg av riggutstyr til Iran
- Investor ble styrtrik i skatteparadis
- En metode for kildekritikk i saker med mange aktører
- En metode for å spore skjulte formuer i skatteparadis

Tittel på prosjektet: Thule Drilling og Anders-Ivar Olsen

Hvor og når publisert:

Finansavisen fra september 2009 til juni 2010.

Dagens Næringsliv fra august til desember 2010. Arbeidet fortsetter i 2011.

(Jeg byttet arbeidsgiver 1. juli 2010.)

Redaksjon og redaksjonsadresse/tlf:

Dagens Næringsliv

Christian Kroghs gate 16

Finansredaksjonen

Telefon: 22 00 10 00

Journalistens adresse og telefonnummer:

Kjetil Sæter, mobil 906 38 745, kjetil.seter@dn.no

Postadresse: Samme som redaksjonens adresse

1. Innledning

Thule Drilling kan gjøre hevd på den mest spektakulære historien blant norske riggselskaper de siste årene. Påstander om kidnapping av rigger, tyveri av aksjer og ren svindel ved et verft i Emiratene var begynnelsen. I januar 2009 ble selskapet involvert i en bitter strid med egne långivere. Striden pågikk til långiverne etter flere forsøk greide å slå Thule konkurs 16. september 2010. Sentralt i striden sto en skitten kamp om Thules riggverdier, ulovlig salg av riggutstyr til Iran og en styrtrik og hemmelighetsfull norsk investor.

Jeg kom inn i historien da striden mellom Thule og obligasjonseierne, som hadde lånt selskapet 1,5 milliarder kroner, eskalerte på sensommeren 2009. Kassen i Thule var da tom, men det var fortsatt store riggverdier i Emiratene.

Saken har svært mange aktører. Her følger en kort presentasjon av de mest sentrale:

Thule Drilling

Thule Drilling ble stiftet i mars 2005. Selskapet skulle bygge tre borerigger på et verft i Emiratene. I tillegg hadde Thule to andre rigger som var kjøpt brukt. I juli 2007 havnet selskapet i konflikt med verftet etter en strid om penger. Striden førte til likviditetstrøbbel for Thule, som gjennom tre lån hadde hentet inn rundt 1,5 milliarder kroner i obligasjonsmarkedet. I mars 2008 var selskapet i praksis i mislighold. I desember 2008 ble det kjent at Thule hadde solgt sine verdier til Dubai-selskapet Royal Oyster for 2,5 milliarder kroner. Avtalen ble aldri gjennomført.

Anders-Ivar Olsen

Mediesky og hemmelighetsfull investor som har investert og tapt hundrevis av millioner i selskaper som Thule Drilling, møbelkonsernet Hjellegjerde og snusprodusenten Taboca. Var største eier og administrerende direktør i Thule da selskapet gikk overende.

Royal Oyster

Royal Oyster er registrert i Dubai i Emiratene. Selskapet frontes av Rahmatollah og Hedayat Bakhtari med bakgrunn fra Iran. Royal Oyster driver virksomhet innen olje og gass, shipping og generell handel, ifølge egen nettside. Det finnes ingen åpen informasjon om selskapets økonomi.

Norsk Tillitsmann og obligasjonseierne

Norsk Tillitsmann ble stiftet i 1993 og leverer tillitsmannstjenester i det norske finansmarkedet. Selskapet eies i hovedsak av norske banker, livsforsikringsselskaper og verdipapirforetak. Forretningsideen går i korthet ut på at obligasjonseiere i obligasjonslån overfører retten til å forvalte sine kreditorrettigheter til Norsk Tillitsmann. Obligasjonseierne i Thule er både store pengemarkedsfond og enkeltinvestorer.

Hjelperne

Titalls forretningsadvokater fra advokatfirmaer som BA-HR, Kvale, Wikborg Rein, Langseth, Hjort, Gram, Hambro & Garman, Ro Sommernes, Selmer og britiske Berwin Leighton Paisner har vært involvert i Thule-relaterte saker. I tillegg har finansrådgivere, tekniske konsulenter og privatetterforskere i perioder vært engasjert av en eller flere av partene.

2. Når og hvordan kom arbeidet i gang, hva var ideen som startet det hele?

12. august 2009 publiserte Thule Drilling en oppsiktsvekkende melding på sin nettside. Rundt 40 containere med Thule-utstyr lagret i Emiratene var blitt skipet til Iran. Det Dubai-registrerte selskapet Royal Oyster hadde ifølge meldingen solgt riggutstyret ulovlig til interesser i Teheran. Royal Oyster er samme selskap som åtte måneder tidligere hadde blitt hyllet som Thules redning. Nå ble det beskyldt for ulovligheter av styreleder Hans Eirik Olav og toppleder Peter K. Gjessing i Thule. Kort tid senere presenterte hovedeier og styremedlem i Thule, Anders-Ivar Olsen, en helt annen versjon. Utstyret var slett ikke solgt til interesser i Iran, ifølge Olsen.

Jeg hadde ikke skrevet om Thule Drilling tidligere, og hadde bare overfladisk kunnskap om det kriserammede norske riggselskapet. Nysgjerrigheten var imidlertid vakt. Hvorfor presenterte sentrale representanter for selskapet to motstridende versjoner? Hvilken av dem var korrekt? Var utstyret solgt til Iran, og kunne vi i så fall dokumentere det?

3. Hva var den sentrale problemstilling ved starten av prosjektet?

Avsløringene med bakgrunn i Thule Drilling har etter hvert utviklet seg til å bli to parallelle historier. Den ene handler om hemmelige allianser og dobbeltspill i kampen om riggverdiene i selskapet. Den andre om hvordan hovedeier Anders-Ivar Olsen bygget seg opp en formue på flere hundre millioner kroner i skatteparadiser, en formue han investerte store deler av i Thule Drilling. I løpet av arbeidet med saken har Olsens bakgrunn blitt mer og mer sentral.

Sak 1: Ulovlig salg av boreutstyr til Iran

Påstandene om ulovlig salg av riggutstyr til Iran var mitt utgangspunkt. Hvis jeg kunne dokumentere at Royal Oyster hadde tatt Thule-utstyr ulovlig og solgt det til interesser i Iran, ville det være en svært god sak. Jeg visste også at salg av utstyr til Irans olje- og gassindustri er svært problematisk på grunn av USAs sanksjoner mot landet. En stor andel av Thules långivere er amerikanske fond. Hvordan ville de reagere? Det fremsto også som rart for meg at Royal Oyster hadde tatt seg til rette uten at noen i Thule visste om det.

Ganske tidlig i research-prosessen ble det klart at Anders-Ivar Olsen, mannen som frontet Thules hovedeier Norinvest, hadde hatt brorparten av kontakten med Royal Oyster på vegne av det norske riggselskapet. Olsen var mannen som hadde fremforhandlet en avtale med Royal Oyster der Dubai-selskapet skulle kjøpe Thules verdier for rundt 2,5 milliarder kroner. Thules långivere hadde så langt ikke frigitt pantet i Thules verdier og avtalen var derfor ikke gjennomført. Hvem hadde mest å tape på at avtalen med Royal Oyster strandet? Hvor tett var forholdet mellom Olsen og Royal Oyster?

Sak 2: Slo seg opp i skatteparadis

Anders-Ivar Olsen frontet skatteparadisselskapet Norinvest Ltd. som eide nesten 45 prosent av Thule Drilling. Olsen var et ubeskrevet blad. Fra midten av 2000-tallet hadde han gjennom Norinvest vært sentral i kjøp av aksjer i flere store norske selskaper for flere hundre millioner kroner. Likevel var det få om noen som ante hvor pengene stammet fra. Var det Olsens penger? Frontet han andre investorer som ønsket å være anonyme? Selv ville han ikke lette på sløret.

Allerede høsten 2009 bestemte jeg meg for å følge pengesporet. Jeg forsto tidlig at suksess fordret at jeg på en eller annen måte fikk innsyn i Olsens virksomhet på De britiske jomfruøyene. Der er imidlertid hemmeligholdet så absolutt at det er tilnærmet umulig å få tilgang til dokumentasjon om eierskap og økonomiske forhold. Fantet det en annen vei inn? Det skulle gå over ett år før jakten ble kronet med suksess.

4. Hva er genuint nytt i saken?

Jeg startet med motstridende meldinger fra et norsk riggselskap om ulovlig salg av riggutstyr til Iran. Halvannet års research har gitt saker som dokumenterer at:

- 1) Et Dubai-selskap med nære forbindelser til Iran solgte Thule-utstyr verd 120 millioner kroner til et iransk selskap uten å informere daværende Thule-ledelse.
- 2) Hovedaksjonæren i Thule, Anders-Ivar Olsen, drev et dobbeltspill bak ryggen på ledelse, aksjonærer og kreditorer i Thule. I all hemmelighet gikk han i kompaniskap med topper i selskapet som solgte Thule-utstyr ulovlig til Iran.
- 3) Anders-Ivar Olsen bygget seg opp en stor formue i skatteparadiser gjennom handel av alumina til flere gigantselskaper i Kina. Han har forsøkt å holde suksessen skjult.
- 4) Anders-Ivar Olsen hadde sentrale roller i minst tre selskaper i skatteparadiser.

Mine funn deler seg i hovedsak i to kategorier:

1) Ulovlig salg til Iran og Olsens dobbeltspill

- Royal Oyster solgte i april 2009 Thule-utstyr for rundt 120 millioner kroner til selskap i Iran.
- Anders-Ivar Olsen gikk i kompaniskap med Royal Oyster allerede i desember 2008. Uten at noen andre i Thule var klar over det, ble Royal Oyster indirekte en stor eier i det norske riggselskapet.
- I 2009 overførte Royal Oyster minst 20 millioner kroner til selskaper kontrollert av Anders-Ivar Olsen. Store pengebeløp ble overført etter salget av riggutstyr til Iran.

Resultat: Dokumentasjonen av Iran-salget har ført til at Thules obligasjonseiere ikke har kunnet gjøre en avtale om å selge sine obligasjoner til Thule eller Royal Oyster. Årsaken er blant annet at de vil kunne få problemer med amerikanske myndigheter. Det er åpnet konkurs i Thule Drilling og Olsens Norinvest. Med krav på rundt fire milliarder kroner i boet er Thule Drilling en av de største konkursene i Norge noensinne. Flere kreditorer har begjært arrest i verdier Olsen kontrollerer for flere titalls millioner kroner. De vil forfølge ham personlig. Økokrim er orientert om saken.

2) Olsen gjorde en kule i skatteparadis

- Investor Anders-Ivar Olsen har siden 2004 gjennom selskapet Norinvest investert minst en halv milliard kroner i aksjer, eiendom og fond i Norge. Rundt 400 millioner kroner er tapt i Thule Drilling, møbelkonsernet Hjellegjerde og snusprodusenten Taboca.
- Olsen har hele tiden hatt en betydelig eierandel i Norinvest. I perioder har han kontrollert alle aksjene. Da Norinvest delvis ble flagget hjem til Norge fra De britiske jomfruøyene i 2008, var det verdier for flere hundre millioner kroner i selskapet.
- Olsens personlige ligning fra 1999 til og med 2009 viser en samlet inntekt på 25,6 millioner kroner. Rapportert formue har aldri oversteget 20 millioner kroner.
- Olsen har vært sentral i minst to andre selskaper i skatteparadiser – Unistar Holdings Inc. i Delaware i USA og Unistar Alumina Ltd. på De britiske jomfruøyene. Disse selskapene har ingen norske avdelinger.
- Sammen med to partnere var Olsen i mange år en betydelig aktør i aluminatrading til Kina. Flere millioner tonn alumina for milliarder av kroner har skiftet hender med Olsen og partnerne som mellomledd. Olsen har forsøkt å holde suksessen skjult.
- Aluminahandel for enorme summer i regi av Unistar Holdings og Unistar Alumina ble drevet fra kontorer i Oslo.
- En av Olsens partnere hadde en sentral stilling i et amerikansk aluminiumsselskap Unistar hadde svært gunstige avtaler med.

Resultat: Historien om Olsens aluminasuksess og selskaper i skatteparadiser ble publisert 29. desember 2010. Det er i skrivende stund uklart hva konsekvensene blir.

5. Organiseringen av arbeidet, metodebruk, kildebruk, problem underveis mv.

Saken startet som nevnt med en oppsiktsvekkende melding på Thules nettside om ulovlig salg av utstyr til Iran, en melding som senere ble tonet veldig ned av representant for hovedeier i selskapet. Den første tiden konsentrerte jeg meg derfor om å dokumentere om utstyret faktisk var solgt til Iran. Siden har saken utviklet seg til å bli svært omfattende.

Jeg har siden august 2009 innhentet tusenvis av dokumentsider og hatt kontakt med et tresifret antall personer i et forsøk på å finne dokumentasjon. Den store geografiske spredningen på kildene har vært en stor utfordring, noe som også har gitt språkutfordringer. I forbindelse med arbeidet har jeg vært i kontakt med personer i Australia, USA, Canada, Emiratene, Iran, Tyskland, England, Singapore, Kina, Danmark og på De britiske jomfruøyene. En annen utfordring er at en rekke av selskapene som er involvert er registrert i jurisdiksjoner med liten eller ingen mulighet for innsyn, eksempelvis Delaware, Iran, Kypros og De britiske jomfruøyene.

Proessen rundt innhenting og analyse av informasjon er blitt stadig mer utfordrende. For å holde orden har jeg underveis forsøkt å lage håndterbare mappesystemer på pc-en. Dokumenter i de ulike mappene er fortrinnsvis lagret etter dato. Min erfaring er at jeg enklere finner frem til viktige dokumenter ved å forholde meg til kronologi. I tillegg har jeg laget flere detaljerte tidslinjer og diagrammer med oversikt over aktører, selskaper og hendelser i Excel og PowerPoint. Siden mengden informasjon er så omfattende, er systematisering og samordning helt avgjørende. Flere ganger har det vært nøkkelen til suksess.

Mens jeg har arbeidet med saken har jeg vært tilknyttet nyhetsavdelingene, først i Finansavisen, så i Dagens Næringsliv. Jeg har derfor ikke hatt anledning til å jobbe utelukkende med de Thule-relaterte avsløringene. Jeg har imidlertid i flere lengre perioder siden august 2009 fått anledning til å jobbe full tid med disse sakene. Det er vanskelig å anslå hvor mye tid som totalt har gått med, men vi snakker i hvert fall om flere måneder. I tillegg til egne avsløringer, har jeg siden høsten 2009 hele tiden vært ledende på nyhetsdekningen av konflikten rundt Thule. Mange kvelder og helger har også gått med til å systematisere og analysere informasjon.

Siden denne saken har vært et langdistanseløp, har jeg valgt å behandle metode og kildebruk relativt kronologisk. Jeg starter med salget av Thule-utstyr til Iran og konflikten i kjølvannet av avsløringen. Siste del omhandler arbeidet med å dokumentere Anders-Ivar Olsens skjulte formue i skatteparadiser.

5.1. Salg til Iran

Hadde Royal Oyster solgt Thules utstyr til Iran, eller hadde det ikke? Problemstillingen var enkel nok, men veien til målet virket meget utfordrende. Hvordan skal man finne dokumentasjon som beviser at et selskap i Dubai har solgt riggutstyr til et selskap i Iran? Svaret får du neppe fra selskapene. Den eneste detaljen jeg hadde innledningsvis var navnet på skipet som angivelig hadde fraktet utstyret fra Dubai over Hormuzstredet til Bandar Abbas i Iran. Skipet het "Ali", ifølge meldingen som var publisert på Thules nettside. Jeg gjorde noen søk i ulike skipsregistre for å se om jeg kunne finne skipet. "Ali" er imidlertid et av de vanligste navnene i Midtøsten. At det også skulle finnes såpass mange skip som het "Ali", var litt demotiverende, men kanskje ikke så overraskende.

Jeg hadde ett mulig fortrinn. I forbindelse med masterstudier i Midtøstenkunnskap på Universitetet i Oslo, hadde jeg blitt kjent med flere personer som nå er blant Norges fremste eksperter på regionen. Flere snakker og skriver arabisk og/eller persisk flytende. Jeg tok kontakt med tidligere forelesere og studiekamerater. Kanskje de kunne hjelpe meg å finne ut mer om Royal Oyster? Selskapet har en

nettside med noe informasjon om hva slags forretninger det driver, men det eksisterer ingen åpen informasjon om selskapets økonomiske stilling. Jeg var kjent med at Hedayat og Rahmatollah Bakhtari var sentrale i selskapet. Jeg fikk vite at Bakhtari er et persisk navn. Ergo var det svært sannsynlig at de to hadde bakgrunn fra Iran. En av mine tidligere forelesere satte meg også i kontakt med eksil-iranere som kjenner den iranske oljeindustrien godt. Flere fortalte meg at den statskontrollerte oljeindustrien i Iran har etablert en lang rekke frontskaper i golfstatene. På grunn av sanksjoner sliter Iran med å få tak i utstyr til sine oljeserviceselskaper. Frontskaper i Golfen, som gir inntrykk av å være vanlige private foretak, er derfor avgjørende for Iran i jakten på borerigger og annet utstyr til olje- og gasssektoren. Kontaktene ga meg mye nyttig bakgrunnsinformasjon, men jeg hadde fortsatt ikke funnet fnugg av dokumentasjon på det angivelige salget. Jeg måtte forsøke å nærme meg aktører som kunne sitte på detaljinformasjon om transaksjonen. De vel 40 containerne var borte. Så mye utstyr kan ikke bare forsvinne sporløst.

Innledningsvis brukte jeg en del tid på å kartlegge alle personer som kunne ha kjennskap til det aktuelle utstyret. Mange personer har siden stiftelsen i 2005 vært involvert i Thule Drilling, blant annet ansatte, innleide tekniske konsulenter, styremedlemmer, advokater, aksjonærer og representanter for långivere. Thule har også hatt mange leverandører og samarbeidspartnere, særlig i Emiratene. Jeg samlet det jeg kunne finne av skriftlig dokumentasjon. Regnskaper, selskapets presentasjoner, selskapets meldinger, informasjon fra Royal Oysters nettsider og annet ble lest og analysert. Etter hvert hadde jeg en ganske omfattende liste over personer som kunne vite noe. Jeg begynte å ringe.

Jeg fikk ganske raskt informasjon om at det eksisterte skriftlig dokumentasjon på salget. Dette var imidlertid ikke dokumenter som var tilgjengelig i offentlige registre. Skulle jeg få tak i dem, måtte jeg få dem av noen. Kildene som hadde kjennskap til dokumentene var svært tilbakeholdne. Thule Drilling hadde på høyden tre borerigger under bygging i Emiratene samt to rigger som var kjøpt brukt. Totalt var det snakk om verdier for flere milliarder kroner. Mange aktører ønsket en bit av kaken, og det var vanskelig å kartlegge hvilke motiver de ulike aktørene hadde. Jeg måtte finne en metodikk som gjorde det mulig for meg å analysere aktørenes motiver og hvilke konsekvenser ulike handlinger trolig ville få for disse aktørene. Drivkraften til de fleste var kampen om verdiene i Thule. Fantes det aktører som hadde noe å vinne på at dokumentasjonen ble offentlig kjent?

5.2. En metode for kildekritikk

Når jeg jobber med saker der store verdier står på spill, bruker jeg ofte tid på å analysere aktørenes motiver og handlingsmønstre. I denne saken var det så mange aktører med ulike bakgrunn og ulike motiver at jeg bestemte meg for å bruke en enkel variant av spillteori aktivt i analysen. Denne metodikken har fulgt meg gjennom hele arbeidet og jeg har hatt god nytte av den ved flere anledninger. Spillteori er kort fortalt et verktøy som brukes i ulike fagfelt for å simulere atferd og valgsituasjoner for aktører som står overfor gitte handlingsalternativer. Konsekvenser av ulike valg, aktørenes tilgang til informasjon og aktørenes utsikter til belønning eller straff er sentrale elementer. Utgangspunktet mitt var todelt: Jeg ønsket et verktøy som gjorde meg i stand til å vurdere kildenes og aktørenes beveggrunner og motiver, samt at jeg ønsket å analysere hvilke utfall ulike handlinger kunne få for de ulike aktørene.

I skjemaene jeg har laget meg har spørsmålsstillingen i kortversjon kretset rundt følgende:

1. Identifisere aktørene:

- Hvem er hovedaktører?
- Hvem er underaktører?
- Hvem er aktørenes hjelpere?

2. Identifisere aktørenes styrker og begrensninger:

- Hvor mye informasjon har de ulike aktørene tilgang til?
- Hvilke økonomiske ressurser har de ulike aktørene?
- Hvilke spilleregler må de ulike aktørene følge (lover, regler, etikk osv.)?
- Hvordan kan de ulike aktørene overvinne hindringer?

3. Identifisere sannsynlige handlingsmønstre:

- Hva kan de ulike aktørene tape hvis de gjør A, B eller C?
- Hva kan de ulike aktørene vinne hvis de gjør A, B eller C?
- Hva taper A, hvis C gjør slik og B gjør slik (og omvendt)?

Konklusjonen innledningsvis var at det var svært få som hadde noe å tjene på at det ble mer oppmerksomhet rundt det angivelige salget til Iran. Verdien i Thule forvitret for hver dag som gikk. Alle ønsket en form for kommersiell løsning som sikret at de i hvert fall fikk igjen litt av investeringen. En avisartikkel som dokumenterte salget ville gjøre det nærmest umulig å komme frem til en løsning mellom Thule og kreditorene. Långiverne kunne ikke selge sine obligasjoner hvis det var sannsynlig at Thules riggverdier kom til å havne i Iran, noe jeg kommer tilbake til. Analysen viste imidlertid at noen kunne ha interesse av at dokumentasjonen ble offentliggjort. Til slutt fikk jeg napp.

Kildene som har gitt meg tilgang til dokumentasjonen er lovet vern. For første gang i min journalistiske karriere ble jeg ble avkrevet en skriftlig bekreftelse på kildevern. Jeg tenkte meg godt om før jeg signerte. Hva hvis kildene hadde lurt meg? Hva hvis de ikke hadde rent mel i posen? Jeg hadde analysert motivene og de aktuelle kildenes plassering i spillet om Thule-verdiene. Men det var trolig fortsatt mye jeg ikke visste. Etter lange samtaler med kildene bestemte jeg meg for å signere. Men det var fortsatt en vei å gå. Hva fortalte dokumentene jeg fikk tilgang til? Og var de ekte?

5.3. Pakkelister

Det var særlig to sentrale dokumenter jeg fikk tilgang til. Det ene var en omfattende pakkeliste som beskrev i detalj hva slags utstyr som var solgt, hvem som hadde solgt, hvem som hadde kjøpt, hvem som hadde innsisert utstyret og hvor utstyret skulle skipes. Det andre var et dokument som bekreftet at utstyret var levert til kjøper i Iran. Det siste dokumentet var på persisk. Kunne jeg stole på at dokumentene var ekte?

Jeg stilte mange detaljerte spørsmål til kildene. Hvor stammer dokumentene fra? Hvordan har dere fått tilgang til dem? Hvem kjenner til disse dokumentene? Jeg tok også kontakt med en bekjent som snakker og skriver flytende persisk. Vedkommende har i tillegg omfattende kunnskap om både

Konklusjonen basert på all tilgjengelig informasjon var at det var overveiende sannsynlig at dette var ekte vare. Royal Oyster hadde faktisk solgt Thule-utstyr til et selskap i Iran. Her var bevisene. Daværende Thule-ledelse hevdet at den ikke kjente til salget. De hevdet også at de aldri har mottatt penger fra salget. Den første Thule-avsløringen var på plass. Hvilke konsekvenser ville avsløringen få?

[illegible]

Helt siden Ayatollah Khomeinis tilhengere styrte sjaken i 1979, har USA og Iran vært på kollisjonskurs. USAs sanksjoner mot det iranske regimet er omfattende. Amerikanere må i utgangspunktet holde seg unna handel med Iran. Hvis amerikanske statsborgere bidrar til at de statlige iranske oljeselskapene kan øke sin oljeproduksjon, kan de komme i skikkelig trøbbel. Thule Drilling har hentet rundt 1,5 milliarder kroner i obligasjonsmarkedet. Jeg visste at en stor andel av obligasjonseierne var amerikanske fond. Hvordan ville de reagere på avsløringene? Hvilke konsekvenser kunne salget til Iran få for långiverne? Å få obligasjonseierne i tale skulle vise seg å være svært vanskelig.

Det ble etter hvert klart for meg at Thules rigggverdier i Emiratene var så beheftet med krav fra lokale kreditorer at det ville bli svært vanskelig for selskapet å finne en kjøper. I en lokal domstol var det registrert såkalte sjøpantekrav for mange titalls millioner dollar. Sjøpantekrav går i utgangspunktet foran alle andre krav. En kjøper var derfor avhengig av å ha gode lokale kontakter som kunne ordne opp med lokale kreditorer. Det fremsto etter hvert relativt klart at Royal Oyster var den eneste aktuelle kjøperen. Men nå var i utgangspunktet Thules kreditorer låst. Salget til Iran var dokumentert i en norsk næringslivsavis. Hovedeier Anders-Ivar Olsen i Thule har siden høsten 2009 gjentatte ganger sagt at en løsning med obligasjonseierne var rett rundt hjørnet, men det har ikke blitt noe av. Flere sentrale kilder har vært helt tydelige på at obligasjonseierne kunne risikere å få amerikanske

myndigheter på nakken hvis det var sannsynlig at endestasjonen for obligasjonene var Royal Oyster. Både USAs sanksjoner mot Iran og den amerikanske korrupsjons- og hvitvaskingslovgivningen (Foreign corrupt practices act) kunne ramme dem. Korrupsjons- og hvitvaskingslovgivningen var aktuell fordi det var sannsynlig at Royal Oyster hadde fått godt betalt av det iranske selskapet som kjøpte utstyret, som ifølge Thule hadde en markedsverdi på rundt 120 millioner kroner. Jeg har aldri funnet ut hvor mye det iranske selskapet betalte for utstyret, men flere velinformerte kilder har fortalt meg at iranske selskaper gjerne betaler to ganger markedsverdi for utstyr produsert i USA, noe brorparten av Thules utstyr er. Hvis det var sannsynlig at Royal Oyster ville bruke penger fra salget til å kjøpe Thules obligasjoner, ville obligasjonseierne kunne bidra til hvitvasking. Publisering av dokumentene som viste at over 40 containere med Thule-utstyr allerede var i Iran, bidro derfor trolig til at en fredsløsning mellom Thule og selskapets kreditorer ble umulig. Denne konklusjonen var ikke entydig da den første artikkelen sto på trykk i september 2009. I løpet av vinteren 2009/2010 ble det imidlertid tydeligere og tydeligere. I ettertid har jeg forstått at det var årsaken til at så godt som ingen Thule-aktører – også dem som i utgangspunktet var rammet av at utstyret var vekk – ønsket at jeg skulle skrive mer om Iran-salget. Sannheten kom til å koste alle involverte store penger. For å få tilgang til informasjon, var jeg derfor hele tiden avhengig av å gå alternative veier.

I etterkant av den første store avsløringen, ble jeg kontaktet av flere aksjonærer i Thule. Jeg fikk informasjon om at et selskap hadde kommet med et tilbud om å kjøpe obligasjonene. Det gikk flere rykter om hvem kjøperen var, men ingen av mine kilder visste. Verken obligasjonseierne eller Thule-ledelsen ønsket å kommentere tilbudet eller hvem som var kjøper. Jeg fikk imidlertid vite at det var innkalt til ekstraordinær generalforsamling i Thule. Jeg troppet opp på generalforsamlingen, men ble fortalt at jeg ikke var velkommen. Det skjer, selv om det er relativt uvanlig at selskaper med så mange aksjonærer lukker dørene for journalister. Heldigvis var jeg forberedt. En aksjonær hadde gitt meg fullmakt til å gå på generalforsamlingen på hans vegne. Da kunne ikke selskapet nekte meg. At en journalist representerer en aksjonær på en generalforsamling, er ikke helt uproblematisk. Jeg understreket overfor aksjonæren at det var uaktuelt for meg å stemme på hans vegne. Jeg skulle utelukkende observere og samle informasjon. Det gikk aksjonæren med på. Men hva hvis ingen stilte de spørsmålene jeg ønsket å stille Thule-ledelsen? Ledelsen er ikke forpliktet til å svare en journalist. De må imidlertid ha vektige argumenter for å nekte å svare på spørsmål fra egne eiere. Løsningen ble å alliere seg med andre aksjonærer som var til stede. De stilte de nødvendige spørsmålene. Jeg kunne fortelle historien om de hemmelige forhandlingene mellom Thule, Royal Oyster og obligasjonseierne.

Vinteren 2010 fortsatte jeg å samle informasjon om Thule. Jeg dekket også selskapets intense kamp mot egne långivere. Det ble spilt et høyt spill på begge sider. Arrestbegjæringer, konkursbegjæringer, varsel om søksmål i milliardklassen og trusler om politianmeldelse av Thule var blant høydepunktene. Jeg var kjent med at Økokrim fulgte med på Thule-historiene, men det er meg bekjent ikke formelt åpnet etterforskning av det ulovlige salget. En sannsynlig årsak er at salget hadde skjedd fra et selskap i Dubai til et selskap i Iran. Det var ikke dokumentert at norske statsborgere var direkte involvert i salget. Å drive etterforskning i Iran og Emiratene er ingen enkel oppgave for Økokrim. Det var fortsatt mange uavklarte spørsmål. Både styreleder Hans Eirik Olav og administrerende direktør Peter K. Gjessing hadde trukket seg etter avsløringene. Hvorfor tok ikke den nye Thule-ledelsen, styreleder Aage Thoen og administrerende direktør Anders-Ivar Olsen, avstand fra Royal Oyster etter at det ulovlige salget til Iran ble dokumentert? Var forutsetningen for Thules avtale med Royal Oyster

egentlig at alle Thules verdier skulle til Iran? Hvis det var tilfelle var det sannsynlig at noen i Thule var kjent med dette. Men hvem? Mannen som representerte hovedeieren i selskapet, og som hadde tatt over som toppsjef, fremsto som mer og mer sentral. Hvordan kunne jeg dokumentere Anders-Ivar Olsens eventuelle tilknytning til Royal Oyster? Observasjon i felt skulle vise seg å bli nøkkelen.

5.5. Lunsj med fienden

Våren 2010 hadde jeg etablert meg et ganske omfattende kildenett med kunnskap om Thule. I mai 2010 fikk jeg et tips. En av toppene i Royal Oyster, Hedayat Bakhtari, skulle komme til Oslo. Kunne dette være åpningen jeg hadde ventet på? Via kilder fikk jeg vite at den samme Bakhtari hadde vært i Norge tidligere. Da hadde han bodd på Grand Hotel. 18. mai fikk jeg bekreftet at Bakhtari hadde valgt samme hotell denne gangen også. Jeg hadde jobbet med å kartlegge Olsens forhold til Royal Oyster siden august året før. Jeg satt nå på mye informasjon som viste at forholdet var tett. Nå hadde vi endelig mulighet til å dokumentere det.

Ved 13.30-tiden tirsdag 18. mai satte Olsen og Bakhtari seg ved et bord på Pascal på Vestbanen for å spise lunsj. Våkne øyne hadde fulgt dem siden de forlot Olsens kontor noen minutter tidligere. Uten at de var klar over det ble de avbildet ved lunsjbordet. Jeg hadde bestemt meg for at jeg ikke kunne gjøre denne jobben selv. Det var sannsynlig at Olsen ville kjenne meg igjen. Men bildebeviset hadde vi, selv om kvaliteten var så som så.

På samme tid hadde jeg også fått tilgang til et annet spennende dokument. Det var en faks fra en toppleder i det iranske selskapet som hadde kjøpt Thule-utstyret. Kilden, som er lovet vern, er en annen enn kildene som ga meg de andre Iran-dokumentene. Royal Oyster hadde hele tiden benektet at det hadde solgt de over 40 containerne med riggutstyr. Denne forklaringen hadde selskapet holdt fast ved, til tross for dokumenter som viste det motsatte. Olsen fastholdt at han stolte på at utstyret fortsatt var i Royal Oysters hender. Kjøperen hevdet det motsatte. Dokumentasjonen var nå meget solid. Jeg hadde tre separate dokumenter som viste hele transaksjonen fra utstyret ble innsisert i Emiratene til det ble mottatt og omtalt som "purchased assets" av kjøperen. Salget var dokumentert, men jeg visste fortsatt ikke hva det iranske selskapet skulle med utstyret. Jeg bestemte meg for å forsøke å komme til bunns i saken. Hypotesen var at iranerne skulle kjøpe alle Thules riggverdier, og at Royal Oyster bare var et mellomledd.

Jeg hadde siden forrige store artikkel i september året før fortsatt å samle informasjon. I løpet av disse månedene hadde jeg fra ulike kilder fått tilgang til et stort antall e-poster, brev, avtaler og andre dokumenter fra Thules forhandlinger med egne långivere, samarbeidspartnere og Royal Oyster. Mye av informasjonen hadde jeg fått fra flere uavhengige kilder som er lovet vern. Selv om

noen kilder har vært mer sentrale enn andre, har jeg ikke hatt noen "deep throat". Det er så mange involverte aktører i denne saken at en eventuell "deep throat" ikke ville ha tilgang til all sentral informasjon. Langvarig kontakt med flere sentrale kilder har sammen med informasjon jeg har samlet selv gjennom innsyn i rettsdokumenter og søk i en lang rekke nettressurser vært nøkkelen til suksess. Samlet har all dokumentasjonen gitt meg svært god oversikt over hendelsesforløpet og de ulike aktørene. Informasjonen ble systematisert i tidslinjer og diagrammer. Jeg har detaljert informasjon om møter sentrale aktører har hatt med hverandre, og jeg har oversikt over de fleste sentrale avtaler og kontrakter som Thule har inngått. I den mest omfattende tidslinjen jeg har laget i Excel har jeg registrert 115 hendelser. Dette dokumentet, som teller tre A3-sider, er blitt så omfattende at det har mistet mye av nytteverdien. Derfor har jeg laget flere supplerende tidslinjer. Dokumentene som ligger til grunn for tidslinjene er systematisert kronologisk i perm og på pc.

Jeg har brukt mye tid på å sjekke det iranske selskapet som var kjøper – Sherkat Sanayea Farasahel (SAFF). Var SAFF privateid? Hvilken virksomhet drev selskapet? Hva slags forhold hadde det til den iranske staten? Jeg hadde dokumentasjon som viste at representanter for statseide iranske rigg- og oljeselskaper hadde vært i Emiratene og inspisert Thules utstyr like før det ble kjent at Royal Oyster skulle kjøpe verdiene for rundt 2,5 milliarder kroner. Jeg hadde også solid dokumentasjon i form av passkopier som viste at Rahmatollah og Hedayat Bakhtari var født i Iran og at de ofte landet på Imam Khomeini International Airport ved Teheran. På nettsiden til den iranske kjøperen hadde jeg funnet informasjon som viste at selskapet bygget rigger til et datterselskap av Det nasjonale iranske oljeselskapet (NIOC). Kjøperen hadde også publisert tegninger av disse riggene. Det var noe kjent med tegningene. Jeg hadde sett dem før. De var identiske med tegninger av to av Thules rigger jeg hadde sett i en Thule-presentasjon. Den iranske kjøperen skulle med andre ord bygge rigger av typen Friede & Goldman til den iranske staten. Jeg tok kontakt med Friede & Goldman, som har hovedkontor i USA. Selskapet benektet på det sterkeste at det hadde solgt rigglisenser og utstyr til et iransk selskap. Det kunne det ikke gjøre, fortalte lederen jeg snakket med. Da ville selskapet få problemer med amerikanske myndigheter. Jeg kunne derfor sannsynliggjøre at Thule-utstyret som var solgt ulovlig faktisk skulle ende opp hos den iranske staten. Nok en sentral brikke i puslespillet var på plass.

Jeg vurderte det dit hen at jeg neppe ville komme nærmere et fasitsvar på Thules Iran-gåte før noen av aktørene eventuelt begynner å fortelle. Historien om tilknytningen til den iranske staten sammen med bilder som dokumenterte at Thules hovedeier og toppleder var på svært vennskapelig fot med Royal Oyster var sterk kost. Jeg hadde også en annen utfordring. Jeg skulle bytte arbeidsgiver, og det var ikke sikkert at Thule-saken kom til å følge med meg over i Dagens Næringsliv. Ambisjonen var derfor å skrive den endelige historien om Thules Irangate. Men jobben med Thule Drilling og Anders-Ivar Olsen var langt fra over.

5.6. Dobbeltpill

På sensommeren 2010 var det få andre enn Anders-Ivar Olsen og styreleder Aage Thoen som trodde at Thule kunne reddes. Konflikten med Thules långivere var på bristepunktet. Långiverne hadde begjært både Thule og Anders-Ivar Olsens Norinvest konkurs. Thule og Olsen hadde svart med varsel om søksmål på 2,5 milliarder kroner mot Norsk Tillitsmann og obligasjonseierne. Olsen og Thoen forsøkte å få hjelp av Pareto. Ideen var at det norske meglerhuset skulle være mellomledd mellom

Thules obligasjonseiere og Royal Oyster. På den måten håpet Thule-toppene å omgå sanksjonsproblematikken. Men det ville seg ikke. Ifølge Pareto-sjef Ole Henrik Bjørge var det uaktuelt å ta oppdraget hvis Pareto kunne havne i klammeri med amerikanske myndigheter. Det ble ingen avtale. 30. august åpnes det konkurs i Norinvest, selskapet som eide snaut 45 prosent av Thule. To uker senere åpnes det konkurs i Thule. I august og september møtes Thule-toppene og obligasjonseierne norske hjelpere i retten en rekke ganger. Jeg bestemte meg for å følge rettsforhandlingene. Det ga meg flere gode nyhetssaker. Det bidro også til å løse en annen stor utfordring: Mangelen på bilder.

Anders-Ivar Olsen har aldri ønsket å stille opp til et personlig intervju med meg. Alle konfrontasjoner og samtaler har foregått via e-post eller telefon. Høsten 2009 og vinteren 2010 forsøkte jeg flere ganger å få tatt bilder av ham i rettsmøter eller på generalforsamlinger. Men Olsen dukket ikke opp da vi var til stede med fotoapparat. Nå kjempet Olsen en siste desperat kamp for å redde verdiene sine. Tidlig i september 2010 – et år etter første avsløring – møtte jeg Olsen for første gang. Fotograf var til stede i rettsmøtene. Olsen ønsket åpenbart ikke å bli fotografert, men vi bestemte oss likevel for å ta bilder. Den offentlige interessen var stor. I september fikk jeg også et nytt stort gjennombrudd i sagaen om Olsens forhold til Royal Oyster. Da var bildene gode å ha.

I juni hadde jeg dokumentert at Olsen var på svært vennskapelig fot med Royal Oyster, noe bildet fra Pascal på Vestbanen viste. Tre måneder senere kunne jeg endelig dokumentere at Olsen også har drevet business med toppene i Dubai-selskapet. Jeg fikk også det endelige svaret på hvem som eier Norinvest, selskapet som eide rundt 45 prosent av aksjene i Thule. Svaret var overraskende.

Siden august 2009 har jeg hentet inn og systematisert alle rettsdokumenter vedrørende Thule og Anders-Ivar Olsens selskaper. Jeg har også benyttet meg av åpninger i lovverket som gir journalister rett til innsyn i mange vedlegg i arresteraker, stevninger og prosesskrifter. Arresteraker er ofte særlig interessante. Når en aktør begjærer arrest uten muntlige forhandlinger i verdier som tilhører en annen aktør, stiller retten strenge krav til dokumentasjon. Denne dokumentasjonen kan journalister gjennom en begjæring om innsyn som hovedregel få tilgang til etter at verdiene er sikret. I domstolene fant jeg blant annet brev som viste at Anders-Ivar Olsen hevdet at utstyr til Thules rigger ikke tilhørte Thule. Innberetningen til bostyrer i Norinvest ga også interessante opplysninger om selskapets økonomi. Det viste seg at den var svært komplisert.

Norinvest er registrert på De britiske jomfruøyene. Det er et kjent skatteparadis. Hensikten med å registrere selskaper i slike jurisdiksjoner er ofte åpenbar. Skatteparadisene tilbyr diskresjon. Ingen får vite hvem som eier hva, hvor pengene kommer fra og hvordan de forvaltes. Selv bostyrer i Norinvests norske avdeling – Norinvest NUF – får ikke informasjon om eierskap eller ledelse fra jomfruøyene. Hemmeligholdet er absolutt. Jeg har også i tidligere saker forsøkt å finne dokumentasjon på eierforhold i skatteparadis. Jeg har alltid møtt stengte dører. Granskningen av Olsens forretninger i skatteparadis var intet unntak. Men denne gangen hadde jeg ikke tenkt å gi opp. Siden høsten 2009 hadde jeg grublet på om det var mulig å finne andre veier inn. Jeg hadde vært i kontakt med titalls kilder som kunne vite noe, men jeg hadde ikke fått napp. Nå hadde jeg endelig flaks. For første gang i min journalistiske karriere fikk jeg tilgang til en aksjeeierbok fra et skatteparadis. Kilden, som ikke er blant personene som ga meg tilgang til Iran-dokumentene, er lovet vern. Innholdet fikk meg til å sperre øynene opp.

Ifølge aksjeeierboken ble Royal Oyster-topp Rahmatollah Bakhtari eier av 50 prosent av aksjene i Norinvest i februar 2009. Bakhtari hadde dermed indirekte vært eier av over 20 prosent av Thule Drilling – uten at noen andre i Thule visste det. Annen dokumentasjon jeg fikk tilgang til viste at Royal Oyster hadde overført nesten 20 millioner kroner til selskaper kontrollert av Olsen i 2009. Rundt halvparten av pengene var overført etter at Royal Oyster solgte Thule-utstyr ulovlig til Iran. Aksjeeierboken ga meg også informasjon som skulle vise seg å bli svært nyttig i et annet prosjekt jeg hadde holdt på med i over ett år: Å spore opp hvor Olsens formue stammer fra.

5.7. Mysteriet Olsen

29. desember 2010 kunne Dagens Næringslivs lesere få et innblikk i hvordan Anders-Ivar Olsen ble en rik mann. Det hadde da gått over 16 måneder siden min tidligere redaktør, Steinar Grini i Finansavisen, hadde plantet den journalistiske ideen i meg: Selskaper som kan knyttes til Anders-Ivar Olsen har i løpet av få år investert hundrevis av millioner kroner i flere store norske selskaper. Hvor kommer pengene fra? Hvem er Anders-Ivar Olsen? Siden august 2009 har jeg samlet, analysert og systematisert enorme mengder informasjon for å komme til bunns i mysteriet. Hypotesen har hele tiden vært som følger: Hvis en person investerer rundt en halv milliard kroner i aksjemarkedet, så må det finnes spor som sier noe om hvor pengene kommer fra.

Jeg fant ingen informasjon i tilgjengelige registre som kunne forklare hvordan Olsen hadde tjent så mye penger. Det eksisterte heller ingen artikler eller annen informasjon som fortalte hva Olsen hadde drevet med før han begynte å investere stort i selskaper som Thule Drilling, møbelkonsernet Hjellegjerde, snusprodusenten Taboca og Bank 2. Mannen var et ubeskrevet blad. Likevel frontet han investeringer for hundrevis av millioner. Enten investerte Olsen andre investorers penger, eller så hadde han gjort en kjempesuksess som ingen hadde fanget opp. Jeg holdt lenge en knapp på den første forklaringen: Olsen frontet andre investorer som ønsket anonymitet. Det var imidlertid flere ting som skurret med den forklaringen. For det første var investeringene – med unntak av Bank 2 – tapssluk. Olsen fremsto ikke som en investor andre ville gå til med penger. For det andre var det sannsynlig at noen av kildene mine ville hatt informasjon hvis Olsen var stråmann. Ingen visste noe konkret. Selv personer Olsen hadde kjent i flere år hadde ingen anelse om hvor pengene kom fra. Noen sa de hadde hørt at han hadde gjort det godt som skipsmegler i Singapore. Jeg brukte noen dager på å sjekke med norske skipsmeglere som har vært lenge i Singapore. Ingen hadde hørt om Anders-Ivar Olsen der. Andre sa at han hadde giftet seg inn i en rik kinesisk familie, og at det i realiteten var svigerfamiliens penger Olsen hadde investert. Men Olsen var ikke gift med en rik kinesisk kvinne. Jeg fikk også flere andre tips om Olsens bakgrunn som ble sjekket uten at det ga resultater. På bakgrunn av informasjonen jeg hadde samlet, trakk jeg følgende konklusjoner:

- 1) Informasjon fra ulike kilder tydet på at Olsen fortalte ulike historier om egen bakgrunn.
- 2) Det var sannsynlig at Olsen hadde tjent pengene selv, men ikke i Norge.

Jeg bestemte meg for at jeg ville til bunns i mysteriet. Våren 2010 begynte jeg for alvor den systematiske kartleggingen.

1) Jeg identifiserte sju selskaper som var kontrollert av Olsen i Norge. Jeg bestilte og analyserte samtlige tilgjengelige regnskaper. Hovedkonklusjonen var at Olsens forretninger i Norge på ingen

måte kunne forklare de enorme investeringene. Med unntak av et par gode år på første halvdel av 2000-tallet, hadde Olsen skapt lite verdier i Norge. De gode årene kunne forklares med kjøp og salg av eiendom på Østlandet. Gevinsten var imidlertid rundt 20 millioner, ikke 500 millioner.

Gjennomgangen av regnskapene styrket også hypotesen om at Norinvest var Olsens selskap – dette var før jeg hadde tilgang til den tidligere omtalte aksjeeierboken. Et annet utenlandsk selskap dukket også opp i fotnoter i et par regnskaper. Selskapet het Unistar. Det var ingen informasjon om hvor selskapet holdt til eller hvem som sto bak. Jeg sjekket Unistar i Dun & Bradstreets globale GRS-base. Jeg fant mange selskap med samme navn. Ingen av dem kunne knyttes til en nordmann ved navn Olsen. Flere var imidlertid registrert i skatteparadiser der navn på eiere og ledelse ofte holdes skjult.

2) Jeg kjørte omfattende søk i eiendomsregisteret på Olsen og hans nærmeste familie. Olsen har flere eiendommer i Norge. En av dem – en kostbar eiendom på Bestum på Oslos vestkant – var interessant.

3) Jeg gjorde en lang rekke spesifikke Google-søk for å se om Olsens navn dukket opp i andre sammenhenger. Jeg fikk blant annet treff i aksjonærlistene til det børsnoterte oljeselskapet DNO. Olsen eide i 2000 en stor aksjepost i DNO. Året etter var Olsen ute av aksjonærlistene. Det kunne virke som et selskap ved navn Unistar Holdings Inc. hadde overtatt Olsens aksjepost. Det var interessant.

4) Jeg bestemte meg for å komme til bunns i hvor mye Norinvest og Olsen hadde investert i Thule. Flere hadde fortalt meg at Olsen hadde kjøpt Thule-aksjer for inntil 800 millioner kroner. Ved hjelp av kollega og tallknuser Christian Bjerknes i DN kom jeg frem til at det reelle tallet var rundt 360 millioner kroner. Beregningene ble gjort på grunnlag av innmeldte transaksjoner i OTC-systemet for unoterte aksjer. Etter at Olsen ble styremedlem i Thule tidlig i 2006, var alle hans aksjekjøp registrert. Mengden aksjer Olsen kjøpte på gitte datoer ble sammenholdt med aksjekursen på de aktuelle datoene. Vi visste også hvor mange aksjer Olsen hadde kjøpt før han ble styremedlem, men vi visste ikke på hvilke datoer og til hvilke kurser han hadde kjøpt disse aksjene. Anslaget var likevel ganske presist.

5) Jeg sjekket med Folkeregisteret som bekreftet at Olsen ikke hadde vært registrert bosatt i utlandet.

6) Jeg begjærte innsyn i Olsens ligning for de siste 11 årene. Utskriften fra ligningsprotokollene viste en samlet inntekt fra 1999 til 2009 på 25,6 millioner kroner. Formuen hadde aldri oversteget 20 millioner kroner.

7) Jeg sjekket plan- og bygningsetaten i Oslo for å sjekke Olsens luksusbolig på Bestum. Det viste seg at Olsen siden midten av 2000-tallet hadde investert mange titalls millioner kroner i boligen. Han hadde blant annet bygget seg et enormt badehus i tilknytningen til eiendommen.

Kartleggingen ga meg følgende svar:

- 1) Olsens forretninger i Norge kan ikke forklare de enorme investeringene
- 2) Olsens skatteligning kan ikke forklare de enorme investeringene

- 3) I tillegg til investeringene i Thule, Hjellegjerde, Bank 2 og Taboca, hadde Olsen brukt over 60 millioner kroner på sin privatbolig.
- 4) Norinvest var etter all sannsynlighet Olsens selskap.
- 5) Jeg kunne knytte Olsen til selskapet Unistar, som trolig også var registrert i et skatteparadis

Men hvordan hadde han tjent pengene?

Sommeren 2010 fikk jeg tips om at Olsen hadde jobbet for Hydro. Tipseren hadde hørt at Olsen jobbet som råstoffmegler for den norske industrigiganten i Lausanne i Sveits på slutten av 80-tallet. Jeg brukte mye tid på å sjekke tipset. Jeg snakket blant annet med flere Hydro-folk som hadde jobbet i Lausanne i det aktuelle tidsrommet. Ingen kunne huske at Olsen hadde arbeidet der. Jeg snakket også med en Hydro-historiker som hadde gjort mye research på Hydros virksomhet i Sveits i samme tidsrom. Heller ikke denne gangen ble det napp. Noen måneder senere viste det seg at tipseren hadde satt meg på rett spor. Stedet var imidlertid galt.

5.8. En metode for å spore skjulte formuer i skatteparadis

Mange norske journalister – inkludert undertegnede – har forsøkt å dokumentere skjulte formuer i skatteparadiser. Alle har så vidt meg bekjent møtt stengte dører når de har forsøkt å få ut dokumentasjon fra det aktuelle landet eller jurisdiksjonen. En vanlig metode er å registrere selskapet gjennom en agent med tilhold i skatteparadiset. Agenten og/eller en tredjeperson vil da stå registrert i selskapspapirene. Agentene lever godt av å tilby sine klienter anonymitet. Jeg har forsøkt å kontakte agenter både på De britiske jomfruøyene og på Caymanøyene, men har aldri fått napp. Jeg visste derfor at jeg måtte forsøke å finne en annen vei inn. Men hvilken?

Gjennom researchen hadde jeg sannsynliggjort at Olsen ikke kunne ha finansiert de store investeringene og luksusboligen sin gjennom sin norske virksomhet. Da jeg fikk tilgang til aksjeeierboken i Norinvest visste jeg også at Olsen faktisk var eier i skatteparadis-selskapet. Men jeg ante fortsatt ikke hvor pengene stammet fra. Det var målet mitt. Bostyrer i Norinvest fikk heller ingen konkret informasjon om pengenes opphav. Flere måneders granskning ved hjelp av flere dyktige revisorer hadde ikke gitt boet svar på spørsmålet.

Aksjeeierboken inneholdt imidlertid navn på to personer jeg antok hadde drevet forretninger med Olsen. Den ene var ifølge dokumentet bosatt i en forstad til Melbourne i Australia, den andre i Baton Rouge i Louisiana i USA. Jeg tastet navnene inn i Google-søkeren, men fikk få treff. Jeg så imidlertid at en av dem – Larry Muenzler i Baton Rouge – hadde en profil på Internett-nettverket LinkedIn. Jeg opprettet meg en egen profil. Da jeg var registrert fikk jeg tilgang til Muenzlers fulle profil. Den fortalte at han hadde vært direktør i det amerikanske selskapet Kaiser Aluminium. Det var interessant. Mer interessant ble det da jeg noen dager senere ved en tilfeldighet oppdaget at Muenzler hadde to profiler på LinkedIn. På den ene – den jeg allerede hadde kopi av – hadde han publisert en detaljert CV. På den andre var det vesentlig mindre informasjon. Men det som var publisert, var svært interessant. Muenzler skrev at han var "vice president" i et selskap som het Unistar Alumina. At Muenzler var knyttet både til Norinvest og et selskap som het Unistar kunne ikke være en tilfeldighet. Kunne Unistar være nøkkelen til mysteriet om Olsens formue?

Kombinerte søk på Internett og i ulike registre på navn som Unistar, Olsen, Muenzler og Brix-Nielsen – den andre av Olsens Norinvest-partnere – ga ingen resultater. Søk på selskapsnavnet Unistar Holdings ga noen treff. Det viste seg imidlertid å være minst to selskaper med samme navn. Det ene var registrert i Delaware – USAs skatteparadisstat – det andre var registrert på De britiske jomfruøyene. Et selskap med samme navn hadde ifølge artikler i noen få fagtidsskrifter vært involvert i en rettstv med Kaiser Aluminium, selskapet Larry Muenzler ifølge egen CV hadde jobbet for i over 30 år. Jeg opprettet kortidsabonnementer hos flere tidsskrifter og nettportaler for å få tilgang til artikkelarkivene. I den britiske handelsjournalen The Mining Journal fant jeg en interessant artikkel fra 2004. Den fortalte at Kaiser Aluminium, som var under såkalt konkursbeskyttelse (Chapter 11) i Delaware, ville annullere flere store langtidskontrakter på leveranse av alumina. Alumina brukes til å fremstille aluminium. Selskapene som ifølge The Mining Journal hadde svært lukrative avtaler med Kaiser, var det franske aluminiumskonglomeratet Pechiney og det sveitsiske tradinghuset Trafigura. Begge er store globale aktører. Et tredje selskap var også nevnt i artikkelen – i samme åndedrag som gigantene Pechiney og Trafigura. Selskapet het Unistar Holdings. Jeg hadde los. Hvis Unistar var involvert i aluminatrading på nivå med selskaper som Pechiney og Trafigura, var det sannsynlig at vi snakket om enorme kontrakter. Hvordan skulle jeg få mer informasjon? Kunne jeg finne dokumentasjon som knyttet Olsen til disse lukrative avtalene?

Det amerikanske rettssystemet er i utgangspunktet mer åpent enn det norske. Føderale domstoler i USA er tilknyttet det elektroniske dokumentsystemet PACER (Public Access to Court Electronic Records). I hovedsak skal alle kjennelser, prosesskrifter og dokumentbeviser registreres i dette systemet. Jeg hadde tidligere brukt PACER aktivt i forbindelse med oljegründer Berge Gerdt Larsens kamp mot de USA-baserte långiverne i riggselskapet Petromena. Systemet er enormt omfattende og det tar tid å lære seg en søkemetodikk som gir resultater. Jeg fikk noen treff på Kaiser Aluminium i konkursdomstolen i Delaware, men bare ett som kunne knyttes til Unistar. Dokumentet ga noe vag informasjon om størrelsen på avtalene Unistar hadde hatt med Kaiser, men jeg fant ingen referanser til eierskap eller ledelse i selskapet. Jeg trengte hjelp til å søke.

I midten av november 2010 tok jeg kontakt med det britiske selskapet Company Documents. Selskapet har agenter over store deler av verden som kan bidra med lokale søk etter dokumenter. Company Documents hadde en representant i Delaware. Han begynte jobben med å søke seg gjennom alle dokumentene relatert til Kaiser Aluminiums Chapter 11-sak. I USA har selskaper mulighet til å søke domstolene om beskyttelse fra kreditorer. Målet med ordningen er restrukturering av selskapene slik at de kan drive videre. Kreditorne er aktivt med i prosessen, som ledes av en konkursdommer. Alternativet er såkalt Chapter 7, som er konkursbehandling omtrent på linje med det norske systemet. Over tjue datterselskaper av Kaiser, som i sin tid var en av de store globale aktørene innen aluminium, hadde søkt om konkursbeskyttelse allerede i 2002. Saken pågår fortsatt. 18. november fikk jeg oversendt en liste over alle dokumenter som var registrert i saken. Tilbakemeldingen var nedslående.

"The agent has forwarded to me a list of documents for this case dated from 2002 to date. However this case is truly massive. There are thousands of documents. In fact the number of documents (not pages) is currently 9977", skrev min kontakt i Company Documents.

Saken inneholdt altså 9977 dokumenter. Mange av disse dokumentene er på flere titalls sider. Totalt snakket vi derfor trolig om langt over 100.000 sider. Dette ble som å lete etter nåla i høystakken. Jeg visste ikke engang om det eksisterte dokumenter som ville gi meg de bekreftelsene jeg trengte. I samråd med avdelingsleder bestemte jeg meg likevel for å fortsette, selv om det kom til å bli dyrt. Jeg hadde en følelse av at jeg var på sporet. Selv om skatteparadisene tilbyr hemmelighold, gjør ikke domstolene det i like stor utstrekning.

Ifølge artikkelen fra The Mining Journal pågikk konflikten mellom Unistar og Kaiser i hvert fall i begynnelsen av 2004. Jeg oversendte det jeg hadde av informasjon til Company Documents' agent i Delaware, slik at han kunne innskrenke søket. Mulig tidsrom, navn på personer, navn på selskaper osv. kunne bidra til å gjøre jobben enklere. Agenten begynte den møysommelige jobben med å søke seg manuelt gjennom dokumentene. Etter noen dager fikk han noen treff. Jeg fikk oversendt dokumentene suksessivt. Det var mye informasjon om Kaisers forretninger og hvorfor selskapet hadde bedt om konkursbeskyttelse, men det var ingen treff som knyttet Olsen til verken Unistar eller Kaiser. Det så ikke lovende ut. Mengden dokumenter, ofte skrevet på vanskelig juridisk språk med henvisninger til fremmede lover og prosesser, var også overveldende. Jeg bestemte meg for å lese alle dokumentene grundig. Av erfaring vet jeg at detaljer ofte er avgjørende for suksess. Kvelder, netter og helger ble brukt til å lese. En kveld fikk jeg napp.

Ett av rettsdokumentene var sendt til Unistar Holdings Inc, et selskap som var registrert i Delaware. Dokumentet var imidlertid sendt til en adresse i Nedre Slottsgate i Oslo. Det var noe kjent med adressen. Jeg sjekket gammel research. Det var napp. Anders-Ivar Olsen hadde på det aktuelle tidspunktet forretningsadresse på samme sted. Det var neppe tilfeldig. Jeg ba agenten søke opp flere dokumenter fra samme tidsrom. Det tikket inn flere og flere dokumenter som var sendt til Unistar Holdings i Nedre Slottsgate. I et dokument sto det at Unistar var drevet fra kontorer i Oslo i et forretningsbygg der Olsen hadde hatt flere av sine norske selskaper registrert. Det kunne ikke være tilfeldig. Det begynte også å dukke opp informasjon om at Unistar var mellomledd i salg av enorme mengder alumina fra Kaiser til flere kinesiske selskaper. Det ene kinesiske selskapet var ifølge næringslivsmagasinet Fortune rangert som verdens 332. største bedrift. Unistar hadde vært involvert i kjøp og salg av flere millioner tonn alumina fra Kaiser til Kina. Jeg tok kontakt med råstoffmeglere og aluminiumseksperter. Av en kilde fikk jeg også kvalitetssikrede aluminapriser fra det aktuelle tidsrommet. Informasjonen bekreftet det jeg antok: Vi snakket om transaksjoner for milliarder av kroner. Dette kunne være forklaringen på Olsens formue.

Treffene i dokumentene fra Delaware gjorde at agenten kunne gjøre stadig mer spesifikke søk. Etter noen flere dager kom dokumentet jeg hadde ventet på: En avtale mellom Unistar og Kaiser. Dokumentet var signert av Anders-Ivar Olsen på vegne av Unistar. Dette selskapet het imidlertid Unistar Alumina og var registrert på De britiske jomfruøyene. Jeg visste at Larry Muenzler hadde publisert informasjon på LinkedIn der han skrev at han var "vice president" i samme selskap. Under sin signatur, som jeg kjente igjen fra flere andre dokumenter jeg hadde tilgang til, hadde Olsen skrevet at han var "president" (styreleder). Nå var det ikke lenger noen tvil. Olsen hadde gjennom to ulike Unistar-selskaper vært sentral i kjøp og salg av enorme mengder alumina fra Kaiser til flere kinesiske selskaper. Hvorfor Olsen og aluminapartnerne hans hadde tradet gjennom to selskaper med tilnærmet samme navn, har jeg aldri fått svar på. Kan det ha vært for å forvirre hvis noen kom på sporet?

Unistar hadde ikke bare vært agent. Av flere rettsdokumenter fremgikk det at Unistar i perioder hadde kjøpt alumina fra Kaiser til veldig gunstige priser og videresolgt det til tre navngitte kinesiske selskaper. Gevinstpotensialet var enormt. Olsen hadde også valgt partnere med omhu. Larry Muenzler var direktør i Kaiser med ansvar for salg og markedsføring av blant annet alumina. På samme tid hadde Muenzler sammen med Olsen handlet enorme mengder alumina fra sin egen arbeidsgiver. Den tredje partneren, Jørn Brix-Nielsen, hadde vært trekløverets spesialist på shipping. Ifølge rettsdokumentene hadde Unistars hovedvirksomhet vært drevet fra Oslo. Til tross for omfanget, hadde de tre klart å holde aluminasuksessen skjult i mange år.

Jeg fant også annen interessant informasjon i rettsdokumentene. Hydro eide på det aktuelle tidspunktet 35 prosent av gruven på Jamaica der råstoffet til aluminaen stammet fra. Kaiser var hovedeier med 65 prosent. Hydro hadde med andre ord i mange år drevet felles virksomhet med selskapet Olsen og partnerne hadde tradet med. Noen i Hydro måtte vite noe.

Government of Jamaica
Ministry of Mining and Energy
36 Trafalgar Road
Kingston 10
Jamaica, West Indies

Jamaica Bauxite Institute
Hope Gardens
Kingston 6
Jamaica, West Indies

Pechiney Trading Company
Chamersstr. 52
CH 6300 ZUG
Switzerland

Glencore Ltd.
Baarerstrasse 3
P.O. Box 777
CH - 6341 Baar
Switzerland

Trafigura AG
One Stamford Plaza
263 Tresser Boulevard
16th Floor
Stamford, CT 06901

Unistar Holdings Inc.
Nedre Slottsgate 4
0157 Oslo
Norway

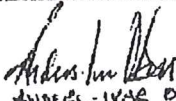
373543.01-Wilmington SIA

Larry Muenzler - LinkedIn

Larry Muenzler
Vice President at Unistar Alumina Ltd.
Baton Rouge, Louisiana Area

Current • Vice President at Unistar Alumina Ltd.
Education • The University of Texas at Austin

UNISTAR ALUMINA LTD.

by:
name: ANDREW - IVAR OLSEN
title: PRESIDENT

Med gjennombruddet i rettsdokumentene fra Delaware satt jeg på informasjon som gjorde det lettere for meg å finne frem til kilder som kunne vite mer om Olsens aluminasuksess. Jeg fikk bekreftelser på at Olsen hadde jobbet for Hydro, men ikke i Lausanne. Olsen hadde på første halvdel av 90-tallet vært Hydros mann i Hong Kong med ansvar for å kurtisere kinesiske selskaper Hydro vurderte å gjøre forretninger med. Dermed var nok en bit i puslespillet på plass. Olsen hadde skaffet seg kinesiske kontakter gjennom Hydro-jobben og han hadde gjort det på et svært gunstig tidspunkt. På begynnelsen av 90-tallet begynte Kina for alvor å åpne seg for resten av verden. Verdens mest folkerike land hadde enormt behov for råstoff. Olsens timing var perfekt. Jeg fikk også bekreftet at Olsen allerede i Hydro-tiden hadde blitt kjent med både Larry Muenzler og Jørn Brix-Nielsen. Ved å være på rett sted til rett tid, var Olsen perfekt posisjonert. Endelig hadde jeg funnet forklaringen på hvordan Olsen hadde lagt grunnlaget for formuen han i stor grad hadde tapt på dårlige investeringer i Norge. Virksomheten, som Olsen ønsket å holde skjult, hadde utelukkende foregått i skatteparadiser.

Jeg hadde tidligere innhentet mye informasjon om Olsens luksusbolig på Bestum. Jeg hadde også i lengre tid vært kjent med at Olsen lå i en rettskonflikt med en mann som hadde vært byggeleder på

Olsens nybygde badehus, som hadde kostet minst 60 millioner kroner. Jeg hadde imidlertid ikke skrevet om boligen eller konflikten med byggeleder. Det var flere årsaker. Siden sensommeren 2010 hadde jeg gått svært tett på Olsen i form av flere egne avsløringer samt omfattende nyhetsdekning relatert til Thule Drilling og Norinvest. Jeg visste også at Olsen har tre mindreårige barn som bor i huset. Terskelen for å publisere bilder av boligen var derfor etter min oppfatning høy. Da konkursboet i Norinvest og Norsk Tillitsmann like før jul aksjonerte mot Olsen i form av arrest i verdier for inntil 80 millioner kroner, kom eiendommen i skuddlinjen. Det var også sannsynlig at badehuset blant annet var bygget for penger som stammet fra Olsens aluminasuksess i skatteparadiser.

6. Spesielle erfaringer

Det har de siste årene vært mye interesse rundt skjulte utenlandsformuer. Mange norske journalister – undertegnede inkludert – har forsøkt å finne hull som gir mulighet for innsyn i skatteparadiser. Erfaringen er at det er nærmest umulig. Jakten på Anders-Ivar Olsens skjulte verdier viser at det er mulig å finne informasjon vis man går omveier. I denne saken har omveiene vært svært lange og kronglete. Årsaken er at jeg til å begynne med hadde svært liten informasjon om hva jeg skulle lete etter.

Jeg har forsøkt å angripe denne saken fra flere sider. Gjennombruddet kom da jeg greide å identifisere en rettsstrid der et selskap jeg kunne knytte til Olsen hadde vært involvert. I mange land er det – paradoksalt nok – langt enklere å finne detaljert informasjon i domstolene enn det er i selskapsregistre. For å komme så langt er man imidlertid avhengig av å identifisere aktuelle selskaper. Jeg brukte over et år på å finne informasjon om selskaper i skatteparadiser jeg kunne knytte til Olsen. Neste gang jeg kaster meg over et slikt prosjekt tar det forhåpentligvis ikke like lang tid. Jeg vet i hvert fall mye mer om hvor jeg kan starte og hvilke metoder jeg kan bruke.

Ett av de største problemene i sakene om Anders-Ivar Olsen og Thule Drilling har vært det omfattende hemmeligholdet. Selskaper er registrert i skatteparadiser eller i land som Iran der innsyn er nærmest umulig. Iran leker katt og mus med USA, FN og EU i jakten på utstyr til sin oljeindustri. Frontselskaper og stråmenn er regelen. Hemmeligholdet i obligasjonsmarkedet er også absolutt. Skal vi som journalister få informasjon om hvem som eier obligasjoner i et gitt selskap, er vi enten avhengige av informasjon fra utro tjenere eller fra obligasjonseierne selv, noe som fordrer at de velger å stå frem. Det er verdt å nevne at det er registrert sertifikater og obligasjoner til en nominell verdi av cirka 1.600 milliarder kroner i Verdipapirsentralen (VPS). Norsk Tillitsmann forvalter en stor andel av disse verdiene. Den eneste årsaken til at jeg kjenner identiteten til flere obligasjonseiere i Thule, er at flere av dem har tatt kontakt med meg. Det er med andre ord ikke jeg som har gått til kildene – det er de som har kommet til meg når de har hatt interesse av det. Det er et problem både kildekritisk og i forhold til tilgangen på objektiv informasjon. I disse tilfellene brukte jeg min enkle variant av spillteori aktivt. Det har vist seg å være et godt verktøy for kildekritikk, selv om det kanskje fremstår som litt vel akademisk.

Forholdet til kilder har ved flere anledninger vært ganske problematisk. Jeg har ved flere anledninger følt at jeg har nærmet meg rollen som aktør. Advokater har henvendt seg til meg i rettsforhandlinger når de har prosedert for å få bekreftet faktainformasjon. Både myndighetspersoner, advokater og

andre har ringt meg eller invitert meg på møter for å diskutere saken og om mulig få tilgang til min research. Jeg har høflig avslått.

Jeg har som tidligere nevnt gått svært bredt ut i jakten på kilder. Noen kilder har vært mer sentrale enn andre, selv om det ikke har vært noen "deep throat". Hvor langt skal jeg som journalist gå i å diskutere research og mulige konklusjoner med kilder som kan ha interesse av hvordan sakene blir fremstilt? Min erfaring er at slike problemstillinger blir mer og mer aktuelle jo bedre du kjenner saken. Det er ikke lenger bare journalisten som vil ha informasjon fra kildene. Kildene kan være like interesserte i å fiske informasjon fra journalisten. Nær sagt samtlige kilder i denne historien er meget ressurssterke personer med lang erfaring fra internasjonal business innen olje- og gassindustrien. Enorme pengesummer står på spill. Dette har vært en utfordring gjennom hele arbeidet, og en av årsakene til at jeg systematiserte kildekritikken ved hjelp av spillteori. Jeg har ved flere anledninger konfrontert kilder med mine hypoteser angående deres motiver. Noen ganger er det blitt tatt godt i mot, andre ganger ikke. Ved en anledning medførte en slik konfrontasjon at tillitsforholdet til en kilde ble brutt på mitt initiativ. Vi har knapt nok snakket sammen siden.

7. Oversikt over brukte nettressurser, arkiver og innsynsbegjæringer

Nettressurser:

The Mining Journal
American Bankruptcy Institute
PACER (Oversikt over sivil- og straffesaker i USA, (Abonnement)
Norsk skipsregister
Lloyds skipsregister
Brønnøysundregistrene
Meldinger i OTC-systemet for unoterte aksjer
Dun & Bradstreet (abonnement)
Dun & Bradstreet Global Reference Solution (abonnement)
Bizweb (Abonnement)
Personinformasjon
LinkedIn
Retriever
Way Back Archive
Wikipedia
Whois (domenesøk)
Belizenic (domenesøk i Belize)
Fondsmeglerforbundets oversikt over styremedlemmers aksjehandel i Thule Drilling
Petroleum Intelligence Weekly
Stocktalk (nettforum for aksje-, valuta- og råvaremarkedet)
Fortune
Thule Drillings hjemmeside
Royal Oysters hjemmeside
Nettsiden til Sherkat Sanaye Farasahel (SAFF) – det iranske selskapet som kjøpte Thule-utstyr
Nettsiden til National Iranian Drilling Company
Nettsiden til National Iranian Oil Company
Nettsiden til Petroiran Development Company
Stamdata (Norsk Tillitsmanns publikasjonsverktøy over det norske obligasjonsmarkedet)
Nettsiden til Office of Foreign Assets Control (OFAC), underlagt USAs finansdepartement
Nettsiden til Friede & Goldman
Nettsiden til Pars Oil and Gas Company

Manuelle arkivsøk:

Plan- og bygningsetaten i Oslo
Konkursdomstolen i Delaware (ved hjelp av agent)

Innsynsbegjæringer:

Begjæring om innsyn i Anders-Ivar Olsens ligning
Begjæring om innsyn i en lang rekke rettsdokumenter i Oslo tingrett, Borgarting lagmannsrett og Asker og Bærum tingrett

8. Artikler i Finansavisen og Dagens Næringsliv (vedlegg)

Artikler i Finansavisen

- 26. september 2009: Ulovlig salg av riggutstyr til Iran
- 28. september 2009: – Iran-salg må etterforskes
- 8. oktober 2009: Tilbyr 230 millioner for Thule-gjeld
- 30. oktober 2009: Forhandlinger i New York
- 10. november 2009: Forkastet tilbud på Thule-gjeld
- 2. desember 2009: – Svekket obligasjonsmarked
- 25. februar 2010: Jobber med Økokrim-anmeldelse
- 8. april 2010: Ny milliardjakt etter Høyesterett-seier
- 17. april 2010: Krever 2,5 milliarder av kreditorene
- 3. mai 2010: Thule Drilling begjært konkurs
- 18. mai 2010: Til krig mot Thule-garantister
- 27. mai 2010: Thule – Norsk Tillitsmann: 1-0
- 12. juni 2010: Lunsj med fienden/Kjøpte Thule-utstyr ulovlig – bygger rigger for Iran
- 28. juni 2010: Samler seg til motangrep

Artikler i Dagens Næringsliv

- 13. august 2010: Tapte 400 mill. – jaktes av kreditorer
- 18. august 2010: Pareto er Thules Oslo-kanal
- 21. august 2010: Sanksjoner kan velte Thule
- 31. august 2010: Konkurs for Thule-sjef
- 9. september 2010: Thule fraskriver seg utstyr
- 10. september 2010: Tapte i Høyesterett
- 17. september 2010: – Sannheten frem
- 22. september 2010: Overførte store verdier før konkurs
- 4. oktober 2010: Dobbeltspill i Thule-drama
- 16. oktober 2010: Krav i boet på fire mrd.
- 18. oktober 2010: Jakter på Thule-utstyr til 120 mill.
- 5. november 2010: Saksøker Thule-garantister
- 9. november 2010: Mot ny konkurs for Thule-topp
- 1. desember 2010: Ny konkurs for Thule-topp
- 28. desember 2010: 80 mill. i arrest
- 29. desember 2010: Slo seg opp i skatteparadis
- 30. desember 2010: Krangler om badehus til 60 mill.

Kjetil Sæter

Oslo, 15. januar 2011.